
Editörler

Prof. Dr. Mehmet Çiçek - Doç. Dr. Sema Çelem

TEFSİR TARİHİ

Yazarlar

Prof. Dr. Hüseyin Çelik
Prof. Dr. Muammer Erbaş
Prof. Dr. Ziya Şen
Doç. Dr. Abdullah Bayram
Doç. Dr. Ercan Şen
Doç. Dr. Sıddık Baysal
Doç. Dr. Süleyman Pak
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Aygün
Dr. Öğr. Üyesi Bayram Demircigil
Dr. Öğr. Üye. Ferihan Özmen
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Tuncer
Dr. Öğr. Üyesi Orhan İyibilgin
Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye Sevinç
Dr. Öğr. Üyesi Zakir Aras

Tefsir Tarihi

Editörler : Prof. Dr. Mehmet Çiçek - Doç. Dr. Sema Çelem

ISBN : 978-625-6549-02-9
Baskı : Assum Basım ve Mücellit
Basım Sayısı : 1. Baskı, 2023

©Tüm Hakları Saklıdır. Bu kitabın bütün hakları Lisans Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Çiçek, Mehmet – Çelem, Sema

Tefsir Tarihi / *Editörler* : Mehmet Çiçek - Sema Çelem

1. Basım. XIV + 410 s. 16x23,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN : 978-625-6549-02-9

1. Tefsir, 2. Tefsir Tarihi, 3. Kur'an

Lisans Yayıncılık

Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A

Avcılar-İSTANBUL

Tel: 0212 619 18 38

e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr

www.lisansyayincilik.com.tr

Tefsir Tarihi**Editörler:**

Mehmet Çiçek / *Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

Sema Çelem / *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi*

Bölümler ve Yazarlar**1.Bölüm:**

Siddık Baysal / *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi*

2.Bölüm:

Muammer Erbaş / *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

3.Bölüm:

Hüseyin Çelik / *Adıyaman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi*

4.Bölüm:

Ziya Şen / *Artoın Çoruh Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi*

5.Bölüm:

Bayram Demircigil / *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

6.Bölüm:

Süleyman Pak / *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi*

7.Bölüm:

Sümeyye Sevinç / *Dumlupınar Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi*

8.Bölüm:

Mustafa Tuncer / *Giresun Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi*

9.Bölüm:

Ferihan Özmen / *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

10.Bölüm:

Zakir Aras / *Bayburt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi*

11.Bölüm:

Ercan Şen / *Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi*

12.Bölüm:

Orhan İyibilgin/ *Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

13.Bölüm:

Abdullah Aygün / *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi*

14.Bölüm:

Abdullah Bayram / *Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

ÖNSÖZ

Allah kelamı olan Kur'ân'ın insanla buluşmasının tarihini ortaya koymayı amaçladığımız bu çalışmada tefsirin bitmemiş bir süreç olduğunun farkında olarak tarihsel sürecini anlatmaya çalışıldı. Hedefimiz tefsir faaliyetinin canlı ve dinamik karakterini öne çıkartacak şekilde sunmaktır.

Tarihsel süreci zaman ve mekân odaklı incelemeye çalışmakla birlikte Tefsir'in tek tip bir eyleme işaret etmediğini göstermek adına bölümleri birbirini takip eder şekilde oluşturmadık. Aksine tefsirde çoklu söylemin mevcut olduğunu vurgulamaya çalıştık. Bunun için ana hatlarıyla tarihsel süreci dikkate almakla birlikte yer yer takdim-tehir yaptık. Mesela Endülüs Emevîleri Abbasilerden önce olmasına rağmen etkisinin sınırlı olmasını da dikkate alarak sonraki bölümde inceledik. Abbasiler ve Selçukluların kesişen yönleri olsa da ayrı başlıklar halinde düzenledik.

Ana tarz olarak serbest coğrafî okumayı amaçladık. Ancak coğrafî okuma tabakat literatürü gibi oldukça geniş bir alanı kapsayacağı için uygun olmayacaktı. Bunun yerine daha ziyade siyasi yapılar üzerinden coğrafî süreci ortaya koymayı bir seçenek olarak düşündük. Bölümleri de bu minvalde oluşturmaya çalıştık.

Mevcut tefsir tarihi çalışmalarındaki bazı noktalar bilinçli göz ardı edilmiştir. Mesela Kur'ân tarihini ihtiva eden kısımlar çıkarılmıştır. Bu kısımların, "Kur'ân Tarihi" adıyla ayrı bir kitapta incelenmesi kanaatimizce daha sağlıklı olacaktır. Mevcut kitaplarda yoğun olarak gördüğümüz tefsir ekollerini/çeşitlerini öne çıkartan yaklaşım da terk edilmiştir. Çünkü tefsirin dinamikliği ve birbiriyle ilişkisi bu başlıklarda mümkün olamamaktadır. Ayrıca belli bir zaman dilimi dikkate alınarak anakronik şekilde tefsir çeşitleri öncelenmekte ve tefsir tarihine şamil kılınmaktadır.

Her çalışma eksikleriyle birlikte güçlü bir gayretin ve emeğin yansımasıdır. Bir grup anlayışı içerisinde konulara yaklaşan yazarlarına ve bu çalışmayı organize ederek her aşamasını takip eden lisans yayıncılık çalışanlarına teşekkür eder teşekkürlerimi sunuyorum.

Başarımız ancak Allah'ın yardımıyla mümkün olur.

İstanbul, 2023

Editörler
Prof. Dr. Mehmet Çiçek
Doç. Dr. Sema Çelem

İÇİNDEKİLER

Önsöz	V
Bölüm 1 TEFSİR TARİHİ VE KAYNAKLARI / <i>Sıddık Baysal</i>	1
1.1. Tefsir Tarihinin Tanımı, Konusu, Yöntemi, Amacı	1
1.2. Tefsir Tarihinin Kaynakları	7
1.2.1. Tefsir Mukaddimeleri	7
1.2.2. Tabakât Kitapları	10
1.2.3. Tefsir Tarihi Kitâbiyâtı	13
1.2.3.1. Tabakât Türü Tefsir Tarihi Kitâbiyâtı	15
1.2.3.2. Konulu Tefsir Tarihi Kitâbiyâtı	19
Kaynakça	23
Bölüm 2 TEFSİR'İN ZEMİNİ: VAHİY / <i>Muammer Erbaş</i>	27
2.1. Vahiy Kavramı	27
2.2. Vahyin Kaynağı ve Çeşitleri	28
2.2.1. Kaynağı İtibarıyla Vahiy	28
2.2.2. Mahiyeti İtibarıyla Vahiy	29
2.2.2.1. Genel Tekvînî Vahiy	29
2.2.2.2. Özel Teşrî'î Vahiy	32
2.3. Genel Tekvînî Vahiy ile Özel Teşrî'î Vahiy İlişkisi	32
2.4. Vahyin Geliş Yolları	33
2.4.1. Vasıtasız Vahiy	34
2.4.2. Vasıtalı Vahiy	36
2.5. Vahyin Temel Özellikleri	37
2.6. Kitabî Vahiyler; Özellikleri, Aşamaları ve Tespiti	39
2.6.1. Kitabî Vahiylerde Tekâmül ve Bütünlük	39
2.6.2. Kur'ân Vahyinin İsimleri	41
2.6.3. Kur'ân Vahyinin Kaynağı ve Nüzûl Aşamaları	42
2.6.3.1. Kur'ân'ın Kaynağı	42
2.6.3.2. Nüzûl Aşamaları	43
2.6.4. Kur'ân Vahyinin Nüzûl Keyfiyeti ve Başlangıcı	45

2.6.5. Kur'ân Vahyinin Tespiti; Hıfz, Kitâbet ve Arza	49
2.6.6. Kur'ân Vahyinin Okunması ve Anlaşılması	52
Kaynakça	54

Bölüm 3 HZ. PEYGAMBER'İN KUR'AN'I TEBLİĞ VE TEBYİNİ / Hüseyin Çelik	57
--	-----------

3.1. Hz. Peygamber'in İnen Âyetleri Muhafaza Etmeye Çalışması	58
3.2. Hz. Peygamber'in İnen Vahiylere Tebliğ ve Tebyîn Etmesi	61
3.3. Hz. Peygamber'in Kur'ân'ı Tefsir Etme Şekilleri	64
3.3.1. Kur'ân'daki Luğavî Hususları Açıklaması	65
3.3.2. Kur'ân'ın Umûmunu Tahsis Etmesi	69
3.3.3. Kur'ân'ın Mutlakını Sınırlaması	72
3.3.4. Kur'ân'ın Mücmelini Açıklaması	74
3.3.5. Kur'ân'ın Müphemini Beyan Etmesi	80
3.3.6. Hz. Peygamber'in Kur'ân'dan İstidlalleri	84
Kaynakça	88

Bölüm 4 SAHABE DÖNEMİ: TEFSİRİN DOĞUŞU / Ziya Şen	91
--	-----------

4.1. Sahâbe Tefsirinin Genel Özellikleri	91
4.2. Kur'ân'ı Anlama Konusunda Sahâbe ile Diğer Nesil Arasındaki Bazı Farklar	95
4.3. Bağlayıcılığı Açısından Sahâbe Tefsiri	97
4.4. Sahâbenin Kur'ân'ı Tefsir Etme Konusundaki Tutumu	98
4.5. Sahâbe Tefsirine Dair Örnekler	100
4.6. Sahâbe Arasında Tefsir Alanında Ün Kazanan Bazı Müfessirler	103
Kaynakça	112

Bölüm 5 TÂBİİN DÖNEMİ: TEFSİRİN OLUŞUMU / Bayram Demirciçil	115
--	------------

5.1. Tâbiîn Kavramı ve Önemi	115
5.2. Tâbiîn Dönemindeki İlmî Faaliyetler	116
5.3. Tâbiîn Tefsirinin Özellikleri	118
5.4. Tâbiîn Tefsirinin Kaynak Değeri	119
5.5. Tefsir Ekolleri	119
5.5.1. Mekke Ekolü	120
5.5.2. Medine Ekolü	124
5.5.3. Irak Ekolü	126
Kaynakça	131

Bölüm 6
TEFSİRİN TEDVİNİ: TEFSİRİN GELİŞİMİ / Süleyman Pak **133**

6.1. Tedvin Dönemi	133
6.1.1. Tedvin Faaliyetinin Başlaması	134
6.1.2. Tedvin Döneminin Genel Özellikleri	136
6.1.3. Tedvin Dönemi Tefsire Dair İlk Yazılı Kaynaklar	138
6.1.3.1. Günümüze Kadar Ulaşmayanlar	139
6.1.3.2. Tedvin Dönemi Eserlerinden Günümüze Ulaşanlar	141
Kaynakça	155

Bölüm 7
ABBASİLERDE TEFSİR / Sümeyye Sevinç **157**

7.1. Başlıca İlim Bölgeleri ve İlk Tefsir Faaliyetleri	160
7.2. Bölgelere Göre Tefsir Faaliyetleri	166
7.2.1. Bölgelere Göre Meâni'l-Kur'ân ve Ahkâmü'l-Kur'ân Eserleri	167
7.2.1.1. Mekke	167
7.2.1.2. Irak	168
7.2.1.3. İran	170
7.2.1.4. Semerkant	170
7.2.2. Bölgelere Göre Kapsamlı Tefsir Eserleri	170
7.2.2.1. Irak	171
7.2.2.2. İran	172
7.2.2.3. Semerkant, Türkmenistan, Türkistan	176
7.3. Bölgelere Göre Ulûmu'l-Kur'ân Faaliyetleri	178
7.3.2. Konularına Göre Ulûmu'l-Kur'ân Eserleri	178
7.3.1. Kapsamlı Ulûmu'l-Kur'ân Eserleri	180
Kaynakça	182

Bölüm 8
ENDÜLÜSTE TEFSİR / Mustafa Tuncer **185**

8.1. Endülüs'te Tefsirin Tarihî Serencamı	186
8.2. Endülüs Tefsir Kültürünün Öncüleri	187
8.3. Endülüs Tefsirinin Kaynakları	196
8.4. Endülüs Tefsir Mirasının Karakteristik Özellikleri	197
8.4.1. İsrâliyât Karşıtlığı	197
8.4.2. Kıraat İlmine Aşırı Yatkinlik	198
8.4.3. Fıkıh Ağırlıklı Tefsir	199
8.4.4. Tasavvufa Karşı Mesafeli Yaklaşım	200
8.4.5. Kelâm İlmine Karşı İlgisizlik	200

8.4.6. Olgu-Tefsir İlişkisine Önem Verme	201
Kaynakça	202

Bölüm 9 SELÇUKLULARDA TEFSİR / Ferihan Özmen	205
---	------------

9.1. Selçuklularda Tefsir Faaliyetlerini Etkileyen Ana Faktörler	206
9.1.1. Bilimsel ve Kültürel Miras	206
9.1.2. Nizâmiye Medreselerinin Kurulması	206
9.1.3. İtikâdî ve Fikhî Mezheplerin Etkisi	207
9.2. Selçuklularda Tefsir Faaliyetleri	209
9.2.1. Büyük Selçuklular Döneminde Müfessirler ve Tefsir Çalışmaları	210
9.2.1.1. Abdülkerîm el-Kuşeyrî (ö. 465/1072)	210
9.2.1.2. Ebü'l-Hasen el-Vâhidî (ö. 468/1076)	211
9.2.1.3. Şahfûr b. Tâhir el-İsferâyînî (ö. 471/1078)	212
9.2.1.4. Abdülkâhir el-Cürcânî (ö. 471/1078-79)	213
9.2.1.5. Kiyâ el-Herrâsî (ö. 504/1110)	214
9.2.1.6. Ebü'l-Feth eş-Şehristânî (ö. 548/1153)	215
9.2.1.7. Fahreddîn er-Râzî (ö. 606/1210)	218
9.2.2. Anadolu Selçukluları Döneminde Müfessirler ve Tefsir Çalışmaları	221
9.2.2.1. Hubeş et-Tiflîsî (ö. 629/1232 [?])	222
9.2.2.2. Abdüllatîf el-Bağdâdî (ö. 629/1231)	222
9.2.2.3. Muhammed b. Ebî Bekr er-Râzî (ö. 666/1268'den sonra)	223
9.2.2.4. Sadreddîn el-Konevî (ö. 673/1274)	223
9.3. Selçuklularda Tefsir Faaliyetlerinin Genel Özellikleri	225
9.3.1. Kaynakları	225
9.3.2. Muhtevası ve Metodu	226
9.3.3. Tesirleri	227
Kaynakça	229

Bölüm 10 ORTA ASYA'DA TEFSİR / Zakir Aras	233
--	------------

10.1. Ebü'l-Kâsım (Ebû Muhammed) Dahhâk b. Müzâhim el-Hilâlî el-Horasânî el-Belhî (ö. 105/723)	236
10.2. Mukâtil b. Süleymân (ö. 150/767)	237
10.3. Ebu Muhammed İshak b. İbrahim b. İsmail el-Büstî (ö.307/910)	238
10.4. Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâtürîdî es-Semerkandî	240

10.5. Ebü'l-Kâsım Zeynüslâm Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik el-Kuşeyrî (ö. 465/1072)	241
10.6. Ebü'l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed b. Abdilcebbâr et-Temîmî el-Mervezî es-Sem'ânî (ö. 489/1096)	242
10.7. Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ' el-Begavî (ö. 516/1122)	244
10.8. Ebû Hafs Necmüddîn Ömer b. Muhammed b. Ahmed en-Neseî es-Semerkindî (ö. 537/1142)	245
10.9. Ebû Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî et-Taberistânî (ö. 606/1210)	246
Kaynakça	249

Bölüm 11	253
MEMLÜKLERDE TEFSİR / Ercan Şen	

11.1. Memlûklerde İlim ve Kültür Hayatı	254
11.1.1. Memlûkler Döneminin Önde Gelen Müfessirleri ve Tefsir İlmine Hizmetleri	255
11.1.1.1. Alemüddin Sehâvî (ö. 643/1245)	256
11.1.1.2. İzzeddin b. Abdüsselâm (ö. 660/1262)	257
11.1.1.3. Ebû Şâme el-Makdisî (ö. 665/1267)	257
11.1.1.4. Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî (ö. 671/1273)	258
11.1.1.5. İbnü'l-Müneyyir (ö. 683/1284)	259
11.1.1.6. Yusuf b. Hilâl es-Safedî (ö. 696/1296)	260
11.1.1.7. İbnü'n-Nakîb el-Makdisî (ö. 698/1298)	261
11.1.1.8. Alemüddin el-İrâkî (ö. 704/1304)	261
11.1.1.9. Necmüddîn Süleymân b. et-Tûfî (ö. 716/1316)	262
11.1.1.10. Takıyyüddin İbn Teymiyye (ö. 728/1328),	263
11.1.1.11. Hâzin el-Bağdâdî (ö. 741/1341)	264
11.1.1.12. Ebû Hayyân el-Endelüsî (ö. 745/1344)	265
11.1.1.13. İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350)	266
11.1.1.14. Semîn el-Halebî (ö. 756/1355)	267
11.1.1.15. Ebu'l-Fidâ İbn Kesîr (ö. 774/1373)	267
11.1.1.16. Bedreddin ez-Zerkeşî (ö. 794/1392)	269
11.1.1.17. Celâluddîn Abdurrahman b. Ömer el-Bulkînî (ö. 824/1421)	270
11.1.1.18. İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429)	270
11.1.1.19. Celâleddin el-Mahallî (ö. 863/1459)	272
11.1.1.20. Muhyiddîn Kâfiyecî (ö. 879/1474)	273
11.1.1.21. Burhânüddîn el-Bikâî (ö. 885/1480)	274
11.1.1.22. Ebü'l-Fazl Celâlüddîn es-Süyûtî (ö. 911/1505)	274

11.1.1.23. Muhammed b. Ali Dâvûdî (ö. 945/1539)	276
11.1.2. Memlûk Dönemi Tefsir Çalışmalarının Genel Özellikleri	277
Kaynakça	279

Bölüm 12 OSMANLIDA TEFSİR / Orhan İyibilgin	283
--	------------

12.1. Müstakil Tam Tefsirler	284
12.1.1. Kutbüddin el-İznicî (ö. 821/1418)	284
12.1.1.1. Tefsirdeki Metodu	285
12.1.2. Hacı Paşa Aydınî (h.828-829/m.1425-1426)	286
12.1.2.1. Tefsirdeki Metodu	286
12.1.3. Şeyh Şihabüddin es-Sivâsî (ö. 860/1455)	287
12.1.3.1. Tefsirdeki Metodu	288
12.1.4. Alâüddin Musannifek (ö. 875/1470)	289
12.1.4.1. Tefsirdeki Metodu	289
12.1.5. Molla Gürânî (ö. 893/1487)	290
12.1.5.1. Tefsirdeki Metodu	291
12.1.6. Hüsâmüddin Alî b. Hüseyin (Abdillâh) Bitlisî (ö. 909/1504)	292
12.1.6.1. Tefsirdeki Metodu	292
12.1.7. Ni'metullah Nahcuvânî (ö. 920/1514)	293
12.1.7.1. Tefsirdeki Metodu	294
12.1.8. Ebüssuûd Efendi (ö. 982/1574)	294
12.1.8.1. Tefsirdeki Metodu	295
12.1.9. Muhammed b. Bedreddin el-Münşî (ö. 1001/1592)	296
12.1.9.1. Tefsirdeki Metodu	296
12.1.10. İsmail Hakkı Bursevî (ö. 1137/1725)	297
12.1.10.1. Tefsirdeki Metodu	298
12.1.11. Lütfullah Erzurûmî (h.1202/m.1788)	298
12.1.11.1. Tefsirdeki Metodu	299
12.1.12. Mollâ Halîl Siirdî	299
12.1.12.1. Tefsirdeki Metodu	300
12.2. Tefsirler Üzerine Yapılan Şerh ve Hâşiyeler	301
12.3. Sûre, Âyet ve Cüz Tefsirleri	304
12.4. Türkçe Yazılan Tefsirler ve Tefsir Tercümelere	305
Kaynakça	308

Bölüm 13 MODERN DÖNEM TEFSİR FAALİYETLERİ / Abdullah Aygün	311
---	------------

13.1. Modern Dönemde Kur'ân'a Yaklaşımlar	314
---	-----

13.1.1. Kur'ân'a İlmî/Fennî Yaklaşım	314
13.1.2. Kur'ân'a İçtimâî Yaklaşım	317
13.1.3. Kur'ân'a Edebî-Beyânî Yaklaşım	319
13.1.4. Kur'ân'a Siyasi Yaklaşım	319
13.1.5. Kur'ân'a Selefî Yaklaşım	320
13.1.6. Kur'ân'a Konulu Yaklaşım	321
13.1.7. Kur'ân'a Modernist ve Tarihselci Yaklaşım	322
13.1.8. Kur'ân'a Semantik Yaklaşım	325
13.1.9. Kur'ân'a Oryantalist Yaklaşım	326
13.1.10. Kur'ân'a Kronolojik Yaklaşım	227
13.1.11. Kur'âncılık Yaklaşımı	228
13.2. Modern Dönem Tefsir Tarihi Yazımı	230
13.2.1. Tefsir Tarihine Ekolcü Yaklaşım	230
13.2.2. Tefsir Tarihine Tabakat Türü Yaklaşım	331
13.3. Cumhuriyet Sonrası Tefsir Çalışmaları	331
13.4. Modern Dönem Diğer Bazı Tefsir Çalışmaları	332
Kaynakça	335

Bölüm 14	339
GÜNÜMÜZ DÜNYASINDA TEFSİR / Abdullah Bayram	

14.1. Kur'ân-ı Kerîm ve Tefsiri Açısından Günümüz İslâm Dünyasına Genel Bir Bakış	339
14.2. Günümüz Dünyasında Tefsir İlmî	340
14.3. Günümüz Dünyasında Tefsir Tarihi	343
14.3.1. Tefsir Mukaddimeleri	345
14.3.2. Müstakil Eserler	347
14.4. Kur'ân İlimleri ve Tefsir Usulü	354
14.4.1. Çağdaş/Geleneksel İslâmî Yaklaşım	355
14.4.1.1. Şah Veliyyullah ed-Dihlevî ve el-Fevzü'l-kebîr fî uşûli't-tefsîr'i	256
14.4.1.2. Muhammed Abdülazîm ez-Zürkânî (ö. 1367/1948) ve Menâhilü'l-'irfân fî 'ulûmi'l-Kur'ân'ı	257
14.4.1.3. Subhî es-Sâlih (1926-1986) ve Mebâhis fî 'ulûmi'l-Kur'ân'ı	258
14.4.1.4. Muhammed Tâhir b. Âşûr (1879-1973) ve et-Taḥrîr ve't-tenvîr mine't-tefsîr'i	360
14.4.1.5. Kur'ân Yolu: Türkçe Meâl ve Tefsir	362
14.4.2. Çağdaş/Modernist İslâmî Yaklaşım	364
14.4.2.1. Hint Alt Kıtası	371
14.4.2.2. Mısır	373

14.4.2.3. Osmanlı Devleti	375
14.4.2.4. Çağdaş/Gelenekçi İslâmî Yaklaşım	378
14.5. Günümüz Dünyasının Tefsir Cihetinden Çözüm Merkezli Değerlendirilmesi	383
14.6. Diğer Kültür ve Medeniyetlerde Kur'ân ve Tefsir Tarihi Araştırmaları	397
14.6.1. Kur'ân Tarihi ve Tefsir Tarihi	397
Kaynakça	400